

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile Öğretmen Yetiştirme Lisans Programının Hayat Boyu Öğrenme Yeterlilikleri ve Temel Beceriler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*

Pınar AYYILDIZ¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Medipol Üniversitesi, pınar.ayyildiz@ankaramedipol.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0002-2644-7981

Makale Bilgisi	ÖZET
Geliş Tarihi: 25.08.2022	<p>Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6, 7.sınıf) ile öğretmen yetiştirme lisans programının hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel beceriler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi aşamasında betimsel analiz ve içerik analizine başvurulmuştur. Elde edilen bulgular öncelikle sınıflandırmaya tabi tutulmuş ve daha sonra tablolar yardımıyla sunulmuştur. Çalışma sürecinde araştırmacı ve 2 farklı değerlendirici tarafından örnek kodlamalar yapılmış ve bu kodlamalar daha sonra karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında hayat boyu öğrenme yeterliliklerinin tümüne yer verildiği belirlenmiştir. Yabancı diller, iletişim ve dijital yetkinliklere ise yeterli düzeyde yer verildiği belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmen yetiştirme programı sonuçları da benzer niteliklerde bulunmuştur. Temel beceriler sonuçları incelendiğinde de her iki programda temel becerilere yeterli düzeyde yer verildiği belirlenmiştir.</p>
Kabul Tarihi: 19.10.2022	
© UEAD 2022 Tüm hakları saklıdır.	
Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler, hayat boyu öğrenme, temel beceriler	

A Comparative Analysis of the Social Studies Curriculum and the Undergraduate Teacher Training Program in Terms of Lifelong Learning Competencies and Basic Skills

Article Information	ABSTRACT
Received: 25 August 2022	<p>This research aims to comparatively examine the social studies course curriculum (4, 5, 6, 7 grades) and the teacher training undergraduate program apropos of lifelong learning competencies and basic skills. Document analysis method was utilized in the research process. Descriptive and content analysis were adopted with a view to analyzing the research data. The findings were first classified and then presented with the help of tables. During the research process, sample codings were made by the researcher and two different evaluators, and these codings were later compared. As a result of the research, it was determined that all lifelong learning competencies were included in the social studies course curriculum. When it comes to foreign languages, communication and digital competencies they were adequately included. The social studies teacher training program results were also found to have similar qualities. When the results of basic skills were examined, it was identified that basic skills were adequately included in both programs.</p>
Accepted: 19 October 2022	
© UEAD 2022 All rights reserved.	
Keywords: Social studies, lifelong learning, basic skills	

DOI: 10.32960/uead.1167079

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi

Kaynaçça Gösterimi: Ayyıldız, P. (2022). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile öğretmen yetiştirme lisans programının hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel beceriler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 6(2), 194-214.

Citation Information: Ayyıldız, P. (2022). A comparative analysis of the social studies curriculum and the undergraduate teacher training program in terms of lifelong learning competencies and basic skills. *National Journal of Education Academy*, 6(2), 194-214.

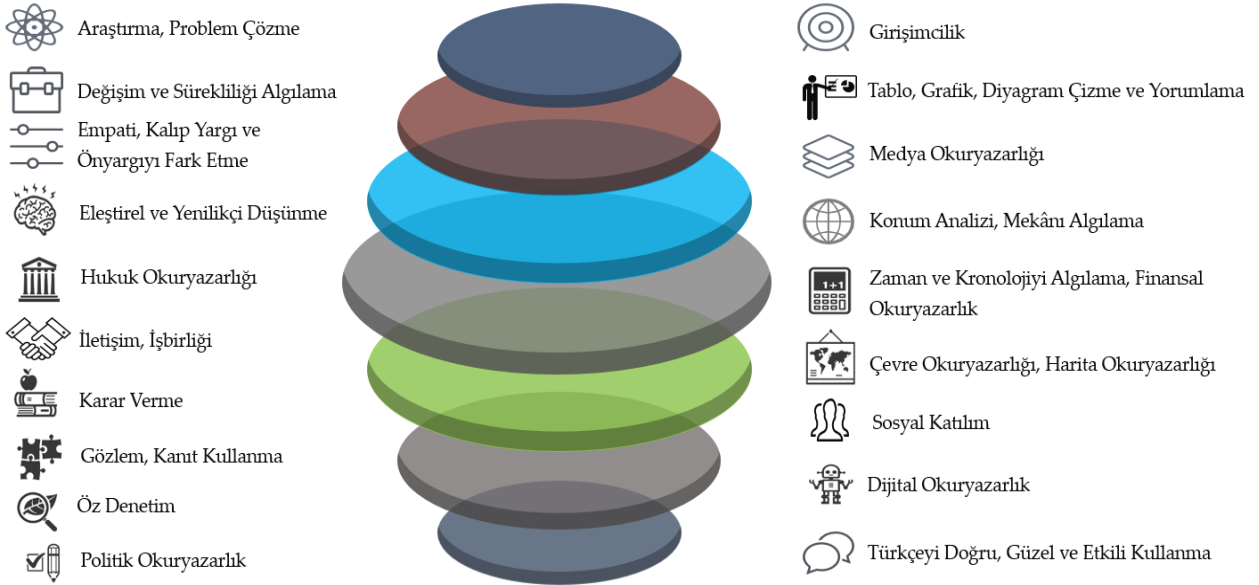
* Araştırma kapsamında doküman incelemesi yapılması nedeniyle etik kurul izni alınmamıştır.

1. GİRİŞ

İnsanlar, yaşadıkları her dönemde farklı becerilere ve özelliklere sahip olmaktadır. Bu beceriler, gerek yaşanan topluma ayak uydurabilmek gerekse de rekabet edebilmek adına sürekli olarak değişmekte ve çağın gereksinimlerine göre yeni beceriler de ortaya çıkabilmektedir (Yılmaz & Salman, 2022). Beceriler, toplum içerisinde etkileşim sonucunda oluşabildiği gibi nitelikli bir eğitim süreci sonunda da oluşabilmektedir (Kalemkuş, 2021; Nissilä vd., 2022). Bu noktada karşımıza iki temel kavram çıkmaktadır. İlk kavram “Hayat Boyu Öğrenme (HBÖ)” kavramıdır. Hayat boyu öğrenme bireylerin yaşantıları boyunca, eğitim hayatlarının devam etmesini ve sürekli olarak kendilerini geliştirmelerini sağlayan, formal ve informal süreçlerin bütünü olarak ifade edilebilir. İkinci kavram ise eğitim-öğretim ortamlarında resmi bir müfredat dâhilinde öğretmenler tarafından verilen “Örgün Eğitim” kavramıdır. Bu iki kavram aslında birbirinden bağımsız değil aksine birbirini tamamlayan bir özelliğe sahiptir. Çünkü bireyler toplum ile etkileşimde bulunduğu sürece değişmekte, etkilenmekte ve sürekli olarak yeni şeyler öğrenme eğilimi içerisinde olmaktadır. Bireyler yeni beceriler kazandıkça daha nitelikli bir yapıya kavuşmaktadır. Günümüzde nitelikli bireylerin yetiştirilmesi amacıyla birçok ülke eğitim sistemlerine yatırım yapmaktadır (Yılmaz, 2021; Zhang vd., 2022). Çünkü nitelikli bireylerin yetiştirilmesi için nitelikli bir eğitim sistemine ve iyi yetiştirilmiş öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada ön plana çıkan bazı parametreler bulunmaktadır. Bu parametreleri açıklamak gerekirse temelde iyi yapılandırılmış bir öğretim programı ve bu programı aktif bir şekilde uygulayabilecek nitelikli öğretmenler bunların başında gelmektedir (Hanemann & Robinson, 2022). Öğretmenlerin rolleri gün geçtikçe değişmekte ve toplumun beklentileri de zamanla farklılık arz etmektedir (Yıldız Durak & Tekin, 2020). Öğretmenler, yalnızca bilgiyi aktaran ve belirli bir konu alanını öğreten kişiler değillerdir. Artık öğretmenler, bireyleri çok yönlü geliştirebilen ve onlara mentorluk yapabilen kimse konumunda bulunmaktadır. Dolayısıyla bu roller nitelikli öğretmenlere duyulan ihtiyacı gün geçtikçe arttırmaktadır (Uçar & Uysal, 2019).

Ülkemizde öğretim programları Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanmakta ve uygulamaya konulmaktadır. Öğretmen yetiştirme programları ise Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından hazırlanmakta ve yürütülmektedir. Dolayısıyla bu programların birbiriyle uyumunu ve eş güdümlü olarak çalışmasını kontrol etmek ve denetlemek oldukça zahmetli ve yorucu bir süreçtir. Bu noktada şöyle bir soru sorulabilir: *“Sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programı ile sosyal bilgiler dersi öğretim programları (4, 5, 6, 7.sınıf) arasında ne düzeyde bir uyum/uyumsuzluk bulunmaktadır?”*. Bu sorunun cevabının bulunabilmesi için bu araştırmada hem ilköğretimde kullanılan öğretim programı hem de öğretmen yetiştirme programı hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel beceriler ile birleştirilmeye çalışılmıştır. Çünkü hayat boyu öğrenme yeterlilikleri hem ülkemizde hem de Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere bütün dünyada yoğun bir şekilde çalışılmaktadır. HBÖ, MEB (2014, s.9) tarafından; *“kişisel, toplumsal, sosyal ve/veya istihdam ile ilişkili bir bakış açısı içinde bilgi, beceri ve yeterlilikleri geliştirmek amacıyla tüm hayat boyunca üstlenilen her türlü öğrenme etkinlikleri”* tanımlanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere HBÖ aslında teorik bilgi, beceri ve yetkinlikleri temel almaktadır. MEB, 2018 yılında hazırlanmış olduğu yeni ilköğretim ders programlarında HBÖ için AB tarafından benimsenen 8 adet anahtar yetkinliği programlara dâhil etmiş ve bu bağlamda ciddi bir girişimde bulunmuştur. Bu anahtar yetkinlikler sırasıyla; *“1-Anadilde iletişim, 2-yabancı dillerde iletişim, 3-matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-dijital yetkinlik, 5-öğrenmeyi öğrenme, 6-sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-inisiyatif alma ve girişimcilik, 8-kültürel farkındalık ve ifade”* şeklindedir (MEB, 2018, s.4-5; MYK, 2021, s.24-25).

Araştırma kapsamında sosyal bilgiler dersinin incelenmesi nedeniyle HBÖ yeterliliklerinin yanı sıra öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel becerilerin de incelenmesi yapılmıştır. Bu noktada temel becerilerin neler olduğunun belirtilmesinde fayda bulunmaktadır. Şekil 1’de MEB (2018, s.9) öğretim programında yer alan temel beceriler sunulmuştur.

Şekil 1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Temel Beceriler

HBÖ yeterlilikleri ve temel beceriler alanında yapılan çalışmalara yönelik olarak alan yazın incelemesi sonucunda mevcut çalışmalar şu alt başlıklar altında toplanmıştır:

- HBÖ uygulamaları ve ilköğretim programlarının, yükseköğretim programlarının incelenmesi (Budak, 2009; Burai & Buşljeta Kardum, 2022; Yalkın & Işık, 2019; Yılmaz & Salman, 2022),
- Anahtar yetkinlikler ve HBÖ uygulamaları (Bilasa & Taşpınar, 2017; Şahin vd., 2010),
- HBÖ kuramsal ve kavramsal değerlendirme çalışmaları (Aksoy, 2013; Güleç vd., 2012),
- Öğretmen adayları, öğretmenler, yöneticiler ve öğretim üyelerinin HBÖ yeterliliklerine yönelik görüşleri (Akçay, 2021; Asgari vd., 2019; Ayçiçek & Yanpar Yelken, 2016; Ayra & Kösterelioglu, 2015; Doğan & Kavtelek, 2015a; Duymuş & Sulak, 2018; Erdener & Gül, 2017; Evin Gencel, 2013; Gökyer & Türkoğlu, 2018; Hoşgörür, 2016; Kabataş & Karaoğlan Yılmaz, 2018; Karakuş, 2013; Kuzu & Erten, 2016; Kozikoğlu, 2014; Küpana & Sazak, 2019; Özçiftçi & Çakır, 2015; Özgür, 2016; Şahin & Arcagök, 2014; Uçar & Uysal, 2019; Yıldız Durak & Tekin, 2020; Yılmaz, 2016),
- Türkiye ve AB sürecine yönelik HBÖ yeterlilikleri incelemesi (Poyraz & Titrek, 2013; Terzioğlu Barış, 2013),
- HBÖ'ye yönelik ölçek geliştirme çalışmaları (Doğan & Kavtelek, 2015b; Doğan & Çalışkan Toyoğlu, 2019b),
- Kodlama eğitimi ve HBÖ yeterlilikleri ilişkisine yönelik çalışmalar (Yıldız Durak & Şahin, 2018),
- Yetişkin eğitimi uygulamaları ve anahtar yeterliliklere yönelik çalışmalar (Babanlı & Akçay, 2018),
- Okullarda HBÖ uygulamaları ve durum çalışmaları (Doğan & Çalışkan Toyoğlu, 2019a),

- Dijital yeterlilik, öğretim teknolojisi ve HBÖ uygulamaları (Abdalina vd., 2022; Çark, 2021; Demir vd., 2022; Garzon-Artacho vd., 2020; Garzon-Artacho vd., 2021; Kan & Murat, 2020; Kılıç & Kılıç, 2022; Malykhin vd., 2022; Mayuga, 2022; Şen & Yıldız Durak, 2022; Yıldız Durak & Durak, 2020),
- Akademik başarı, öz-yeterlilik, motivasyon ve HBÖ uygulamaları (Arslan, 2022; Sıvacı & Çöplü),
- Matematik okuryazarlığı ve HBÖ uygulamaları (Aykaç vd., 2021),
- Özerk öğrenme tutumları ve HBÖ eğilimleri (Badak & Şenel, 2022),
- Kişisel öğrenme ortamı ve HBÖ ilişkisi (Nan Cenka vd., 2022),
- Öğretmen yetiştirme, temel beceriler ve HBÖ uygulamaları (Nissilä vd., 2022),
- Sürdürülebilir eğitim, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir kariyer uygulamaları ve HBÖ ilişkisi (Aleksic vd., 2022; Hanemann & Robinson, 2022; Zhang vd., 2022).

HBÖ, temel beceriler ve yeterlilikler konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde yoğun olarak paydaş görüşleri üzerinde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda dijital yeterlilik, öğretim teknolojisi ve HBÖ uygulamalarına ayrı bir önem verildiği ve çalışmaların bu yöne doğru eğilim gösterdiği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra HBÖ uygulamalarına dair çok farklı konularda çalışmalar yapıldığı da belirlenmiştir.

Alan yazın incelemesi sonucunda, yükseköğretim programları ve ilköğretim programları konusunda çalışmalar yapıldığı da görülmektedir. Ancak bu çalışmaların yeterli sayıda olmadığı ve ilköğretim programları, yükseköğretim programları, HBÖ yeterlilikleri ve temel becerileri aynı potada birleştiren bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu noktada gerçekleştirilen bu çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı, yükseköğretim programında öğretmen yetiştirme sürecinde verilen derslerin öğretmen adaylarının pedagojik ve mesleki bilgisine katkısı ve aynı zamanda ilköğretim düzeyinde bulunan derslerdeki beceriler ile örtüşme düzeylerinin belirlenmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; “*Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4, 5, 6, 7.sınıf) ile öğretmen yetiştirme lisans programının hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel beceriler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi*” olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Problem Durumu ve Alt Problemler

Bu araştırmanın problem durumu şu şekildedir; “*Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4, 5, 6, 7.sınıf) ile öğretmen yetiştirme lisans programının hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel becerileri karşılama düzeyleri nasıldır?*”. Bu kapsamda araştırmada şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan öğrenme alanları ve kazanımları hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel becerileri ne düzeyde karşılamaktadır?
2. Sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme lisans programında verilen dersler hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel becerileri ne düzeyde karşılamaktadır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, verilerin toplanması, veri analizi, geçerlik ve güvenilirlik uygulamalarına yönelik bilgiler sunulmuştur.

2.1. Araştırma Modeli

Karşılaştırmalı olarak inceleme yapılan bu araştırmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi aracılığı ile önceden belirlenen bir amaç ve uygulama bütünlüğü içerisinde kapsamlı ve derinlemesine bir analiz gerçekleştirilebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011).

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri toplanırken öncelikle 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı sınıf düzeyi ve kazanımlar açısından sınıflandırılarak ayrı ayrı tablolaştırılmıştır. Daha sonra sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programı da benzer şekilde kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve ders içerikleri ayrı ayrı sınıflandırılmıştır. Son olarak her iki program hem HBÖ yeterlilikleri hem de temel beceriler açısından kontrol edilerek karşılaştırmalar yapılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analiz aşamasında betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular öncelikle sınıflandırmaya tabi tutulmuş ve daha sonra tablolar yardımıyla sunulmuştur. Tablolaştırma aşamasında uygulama verileri frekans değerleri kullanılarak betimlenmiştir. Bu durum karşılaştırma yapılabilmesi için araştırmacılara kolaylık ve rahat bir zemin oluşturmaktadır. Çalışma sürecinde araştırmacı ve 2 farklı değerlendirici tarafından örnek kodlamalar yapılmış ve bu kodlamalar daha sonra karşılaştırılmıştır. Kodlama işleme neticesinde kodlayıcıların görüş birliği ve görüş ayrılığı oranları Miles ve Huberman (1994) tarafından hazırlanan formül yardımıyla hesaplanmış ve bu oran %82 olarak belirlenmiştir. Bu duruma ek olarak Cohen Kappa Katsayısı da belirlenmiş ve kodlayıcıların birlikte uyum içerisinde çalışma oranları %88 olarak gerçekleşmiştir.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik Uygulamaları

Araştırma sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için birtakım geçerlik ve güvenilir uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik noktasında; nitelikli ve uygun kodlamalar yapılabilmesi amacıyla titiz bir şekilde çalışılmıştır. Ayrıca doküman analizi sürecinde önemli bir yeri bulunan “*planlama, toplama, gözden geçirme, sorgulama ve verilerin analizi aşamaları*” dikkatli bir şekilde yürütülmüştür. Benzer şekilde araştırmacı ve diğer 2 değerlendiricinin veri işleme düzeyleri, kodlama yapabilme becerileri ve uyum içerisinde çalışabilme davranışlarına (bu alanda daha önce benzer nitelikte çalışma yapmış, nitel çalışmalarda yer almış, tema, kod, kategori oluşturma konularında yetkin olmaları dikkate alınmış) özen gösterilmiştir (Yılmaz & Yanarates, 2020). Değerlendiricilerin kodlama sürecinde birlikte ve eş zamanlı olarak çalışmasına dikkat edilmiştir. Uyum sağlanamayan kodlamalarda ise tekrarlı incelemeler yapılarak fikir birliği sağlanana kadar kodlamaya devam edilmiş ve fikir birliği sağlanmıştır. Geçerlik noktasında; betimsel ve yorumlayıcı geçerliğin sağlanabilmesi için araştırma bulguları objektif ve yansız bir şekilde sunulmuştur. İç geçerliğin sağlanması aşamasında tüm bulguların birbirini destekleyecek biçimde sunulmasına azami düzeyde dikkat edilmiştir. Son olarak, elde edilen bulguların alan yazın çerçevesinde sunulmasına ve sonuçların nitelikli bir şekilde özetlenmesine dikkat edilmiştir (Gül & Sözbilir, 2015).

3. BULGULAR

Araştırma bulguları alt problemler dikkate alınarak ve her bir alt problem ile ilişkilendirilerek sunulmuştur. Araştırmanın birinci alt problemi “Sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan öğrenme alanları ve kazanımları hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel becerileri ne düzeyde karşılamaktadır?” şeklindedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında 4, 5, 6 ve 7.sınıflara yönelik öğrenme alanları ve kazanımlar bulunmaktadır. Her sınıf düzeyi için ayrı ayrı inceleme yapılmıştır. Tablo 1’de 4.sınıf düzeyindeki öğretim programı sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 1. 4.Sınıf Öğrenme Alanları ve Kazanımları ile HBÖ Yeterlilikleri ve Temel Becerilerin İlişkisi

Öğrenme Alanı	Kazanım Kodu	HBÖ Yeterlilikler (Anahtar Yetkinlikler)								Toplam		Temel Beceriler
		1	2	3	4	5	6	7	8	f	Σf	
Birey ve Toplum	SB.4.1.1	-	-	X	-	-	X	-	-	2	10	Karar verme, öz denetim
	SB.4.1.2	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Zaman ve kronolojiyi algılama
	SB.4.1.3	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Öz denetim
	SB.4.1.4	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Empati, İş birliği
	SB.4.1.5	-	-	-	-	-	X	-	-	1		İletişim, karar verme
Kültür ve Miras	SB.4.2.1	X	-	X	-	-	X	-	-	3	10	Araştırma, gözlem
	SB.4.2.2	-	-	X	-	-	X	-	X	3		Araştırma, kanıt kullanma
	SB.4.2.3	-	-	X	-	-	-	-	X	2		Karar verme, problem çözme
	SB.4.2.4	-	-	-	-	-	X	-	-	2		Değişim ve sürekliliği algılama
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.4.3.1	-	-	X	-	X	-	-	-	2	12	Konum analizi
	SB.4.3.2	-	-	X	-	X	-	X	-	3		Tablo, grafik ve diyagram çizme/yorumlama
	SB.4.3.3	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Gözlem, karar verme
	SB.4.3.4	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Gözlem, Tablo, grafik ve diyagram çizme/yorumlama
	SB.4.3.5	-	-	X	-	-	-	-	-	1		Çevre okuryazarlığı
	SB.4.3.6	-	-	-	-	-	X	X	-	2		Problem çözme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.4.4.1	-	-	X	X	X	-	-	-	3	14	Dijital okuryazarlık
	SB.4.4.2	-	-	X	X	-	-	-	X	3		Değişim ve sürekliliği algılama
	SB.4.4.3	-	-	X	X	-	-	-	-	2		Araştırma
	SB.4.4.4	-	-	X	-	X	-	X	-	3		Girişimcilik, yenilikçi düşünme
	SB.4.4.5	-	-	-	X	X	X	-	-	3		İş birliği, sosyal katılım
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.4.5.1	-	-	-	-	X	X	-	-	2	11	Eleştirel düşünme, karar verme
	SB.4.5.2	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Finansal okuryazarlık
	SB.4.5.3	-	-	-	-	X	X	X	-	3		Sosyal katılım, öz denetim
	SB.4.5.4	-	-	-	-	X	-	X	-	2		Finansal okuryazarlık
	SB.4.5.5	-	-	-	-	-	X	X	-	2		Sosyal katılım, öz denetim
Etkin Vatandaşlık	SB.4.6.1	X	-	-	-	X	X	-	-	3	12	Hukuk okuryazarlığı
	SB.4.6.2	-	-	-	-	-	X	X	-	2		Öz denetim
	SB.4.6.3	X	-	-	-	X	X	-	-	3		İş birliği, sosyal katılım
	SB.4.6.4	X	-	-	-	X	X	-	X	4		Politik okuryazarlık
Küresel Bağlantılar	SB.4.7.1	X	-	-	-	-	-	-	X	2	8	Harita okuryazarlığı, konum analizi
	SB.4.7.2	X	-	-	-	X	-	-	X	3		Konum analizi, iletişim
	SB.4.7.3	-	-	X	-	-	-	-	X	2		Karar verme
	SB.4.7.4	-	-	-	-	-	-	-	X	1		Empati, iletişim

“1-Anadilde iletişim, 2-Yabancı dillerde iletişim, 3-Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-Dijital yetkinlik, 5-Öğrenmeyi öğrenme, 6-Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-İnisiyatif alma ve girişimcilik, 8-Kültürel farkındalık ve ifade”

4.sınıf öğrenme alanları ve kazanımları incelendiğinde, yoğun olarak “Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler” yetkinliklerine yer verilmiştir. “Anadilde iletişim, dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade” yetkinlikleri ise kazanımlarda daha az yer bulmuştur. “Yabancı dillerde iletişim” anahtar yetkinliğinin ise hiçbir kazanımda bulunmadığı belirlenmiştir. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında 4.sınıf öğrenme alanlarında birçok farklı beceriye yer verildiği ve geniş bir beceri yelpazesi olduğu görülmektedir. Tablo 2’de 5.sınıf düzeyindeki öğretim programı sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 2. 5.Sınıf Öğrenme Alanları ve Kazanımları ile HBÖ Yeterlilikleri ve Temel Becerilerin İlişkisi

Öğrenme Alanı	Kazanım Kodu	HBÖ Yeterlilikler (Anahtar Yetkinlikler)								Toplam		Temel Beceriler
		1	2	3	4	5	6	7	8	f	Σf	
Birey ve Toplum	SB.5.1.1	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Öz denetim, politik okuryazarlık
	SB.5.1.2	X	-	X	-	X	-	-	-	3	11	Araştırma, çevre okuryazarlığı, eleştirel düşünme
	SB.5.1.3	-	-	-	-	X	X	X	-	3		Hukuk okuryazarlığı, iş birliği, mekân algılama
	SB.5.1.4	X	-	-	-	X	X	-	-	3		Hukuk okuryazarlığı, kanıt kullanma
Kültür ve Miras	SB.5.2.1	-	-	-	-	X	-	-	X	2	11	Kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, konum analizi
	SB.5.2.2	X	-	-	-	-	-	-	X	2		Çevre okuryazarlığı, iletişim
	SB.5.2.3	-	-	X	-	X	-	-	X	3		Araştırma, karar verme
	SB.5.2.4	-	-	X	-	-	-	-	X	2		Araştırma, işbirliği, karar verme
	SB.5.2.5	-	-	X	-	-	-	-	X	2		Zaman ve kronolojiyi algılama
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.5.3.1	X	-	X	-	-	-	-	-	2	12	Harita okuryazarlığı
	SB.5.3.2	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Çevre okuryazarlığı, kanıt kullanma
	SB.5.3.3	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Konum analizi, kanıt kullanma
	SB.5.3.4	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Eleştirel düşünme, problem çözme
	SB.5.3.5	X	-	-	-	X	X	-	-	3		Gözlem, kanıt kullanma
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.5.4.1	X	-	X	X	-	X	-	-	4	12	Sosyal katılım, iletişim
	SB.5.4.2	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Eleştirel düşünme, karar verme
	SB.5.4.3	-	-	X	-	-	X	-	-	2		İş birliği, hukuk okuryazarlığı
	SB.5.4.4	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Karar verme
	SB.5.4.5	-	-	-	-	-	X	-	-	1		Öz denetim
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.5.5.1	-	-	X	-	-	X	X	-	3	13	Finansal okuryazarlık
	SB.5.5.2	-	-	-	-	X	X	X	-	3		Girişimcilik, konum analizi
	SB.5.5.3	-	-	X	-	-	X	X	-	3		Finansal okuryazarlık, sosyal katılım
	SB.5.5.4	-	-	X	-	-	-	-	-	1		Araştırma, gözlem
	SB.5.5.5	-	-	-	-	X	-	X	-	2		İş birliği, yenilikçi düşünme
	SB.5.5.6	-	-	-	-	-	X	-	-	1		Hukuk okuryazarlığı
Etkin Vatandaşlık	SB.5.6.1	-	-	X	-	X	X	-	-	3	9	Araştırma, karar verme
	SB.5.6.2	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Politik okuryazarlık
	SB.5.6.3	X	-	-	-	-	-	-	-	1		Hukuk okuryazarlığı
	SB.5.6.4	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Politik okuryazarlık, öz denetim
	SB.5.7.1	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Araştırma, finansal okuryazarlık
Küresel Bağlantılar	SB.5.7.2	X	-	-	-	-	-	X	-	2	8	İletişim, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme
	SB.5.7.3	X	-	-	-	-	-	-	X	2		İletişim, iş birliği
	SB.5.7.4	X	-	-	-	-	-	-	X	2		Çevre okuryazarlığı

"1-Anadilde iletişim, 2-Yabancı dillerde iletişim, 3-Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-Dijital yetkinlik, 5-Öğrenmeyi öğrenme, 6-Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-İnisiyatif alma ve girişimcilik, 8-Kültürel farkındalık ve ifade"

5.sınıf öğrenme alanları ve kazanımları incelendiğinde, "Anadilde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler" yetkinliklerine sıklıkla yer verildiği görülmektedir. "İnisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade" yetkinlikleri ise kazanımlarda daha az yer bulmuştur. "Dijital yetkinlik" yalnızca bir kazanımda yer bulurken "Yabancı dillerde iletişim" anahtar yetkinliğine ise hiçbir kazanımda yer verilmediği görülmektedir. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, özellikle hukuk okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği, araştırma ve finansal okuryazarlık becerilerine daha fazla yer verildiği ve geniş bir beceri yelpazesi oluşturma konusunda yetkin bir çalışma yapıldığı görülmektedir. Buna karşın, "Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama" becerilerine ise yer verilmediği belirlenmiştir. Tablo 3'te 6.sınıf düzeyindeki öğretim programı sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 3. 6.Sınıf Öğrenme Alanları ve Kazanımları ile HBÖ Yeterlilikleri ve Temel Becerilerin İlişkisi

Öğrenme Alanı	Kazanım Kodu	HBÖ Yeterlilikler (Anahtar Yetkinlikler)								Toplam		Temel Beceriler
		1	2	3	4	5	6	7	8	f	Σf	
Birey ve Toplum	SB.6.1.1	-	-	-	-	-	X	-	X	2	14	Değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım
	SB.6.1.2	-	-	X	-	-	X	-	X	3		İş birliği, iletişim, gözlem
	SB.6.1.3	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Eleştirel düşünme, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
	SB.6.1.4	-	-	-	-	X	X	X	-	3		Girişimcilik, sosyal katılım
	SB.6.1.5	X	-	-	-	X	X	X	-	4		Hukuk okuryazarlığı, girişimcilik, problem çözme, empati
Kültür ve Miras	SB.6.2.1	-	-	X	-	-	X	-	X	3	13	Konum analizi, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, iş birliği
	SB.6.2.2	X	-	-	-	-	-	-	X	2		Gözlem, eleştirel düşünme
	SB.6.2.3	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, değişim ve sürekliliği algılama
	SB.6.2.4	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Konum analizi, mekân algılama
	SB.6.2.5	X	-	-	-	-	X	-	X	3		Finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, iş birliği, iletişim
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.6.3.1	X	-	X	-	-	-	-	-	2	6	Konum analizi
	SB.6.3.2	-	-	X	-	-	-	-	-	1		Harita okuryazarlığı, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
	SB.6.3.3	-	-	X	-	-	-	-	-	1		Harita okuryazarlığı
	SB.6.3.4	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Çevre okuryazarlığı, eleştirel düşünme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.6.4.1	X	-	X	-	-	X	-	-	3	9	Konum analizi, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, iş birliği
	SB.6.4.2	-	-	X	X	-	X	-	-	3		Harita okuryazarlığı, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
	SB.6.4.3	-	-	X	-	-	-	-	-	1		Harita okuryazarlığı
	SB.6.4.4	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Çevre okuryazarlığı, eleştirel düşünme
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.6.5.1	-	-	X	-	-	X	-	-	2	15	Konum analizi, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, iş birliği
	SB.6.5.2	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Harita okuryazarlığı, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
	SB.6.5.3	-	-	-	X	-	X	X	-	3		Harita okuryazarlığı
	SB.6.5.4	X	-	-	-	-	X	X	-	3		Çevre okuryazarlığı, eleştirel düşünme
	SB.6.5.5	-	-	X	-	-	-	X	-	2		Finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, sosyal katılım
	SB.6.5.6	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Finansal okuryazarlık, değişim ve sürekliliği algılama
Etkin Vatandaşlık	SB.6.6.1	-	-	X	-	-	X	-	-	2	12	Finansal okuryazarlık, konum analizi
	SB.6.6.2	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Çevre okuryazarlığı, empati, sosyal katılım
	SB.6.6.3	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Girişimcilik, konum analizi, finansal okuryazarlık
	SB.6.6.4	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, sosyal katılım
	SB.6.6.5	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Hukuk okuryazarlığı
	SB.6.6.6	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Zaman ve kronolojiyi algılama, konum analizi, kanıt kullanma
Küresel Bağlantılar	SB.6.7.1	-	-	X	-	-	X	-	X	3	10	Konum analizi, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, iş birliği
	SB.6.7.2	-	-	X	-	-	-	-	X	2		Finansal okuryazarlık, araştırma
	SB.6.7.3	-	-	X	-	-	-	-	X	2		Konum analizi, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, araştırma, iş birliği
	SB.6.7.4	-	-	X	-	-	X	-	X	3		Eleştirel düşünme

"1-Anadilde iletişim, 2-Yabancı dillerde iletişim, 3-Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-Dijital yetkinlik, 5-Öğrenmeyi öğrenme, 6-Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-İnisiyatif alma ve girişimcilik, 8-Kültürel farkındalık ve ifade"

6.sınıf öğrenme alanları ve kazanımları incelendiğinde, "Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler" yetkinliklerine yoğun bir şekilde yer verildiği görülmektedir. "Öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade" yetkinlikleri ise kazanımlarda daha az yer bulmuştur. "Dijital yetkinlik" yalnızca iki kazanımda yer bulurken "Yabancı dillerde iletişim" anahtar yetkinliğine ise hiçbir kazanımda yer verilmediği görülmektedir. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, özellikle konum analizi, finansal

okuryazarlık, eleştirel düşünme, politik okuryazarlık ve sosyal katılım becerilerine daha fazla yer verildiği ve beceri kullanım durumlarının kazanımlara uyumlu bir şekilde dağıtıldığı görülmektedir. Ayrıca “*Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanma, medya okuryazarlığı*” becerilerine ise yer verilmediği belirlenmiştir. Tablo 4’te 7.sınıf düzeyindeki öğretim programı sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 4. 7.Sınıf Öğrenme Alanları ve Kazanımları ile HBÖ Yeterlilikleri ve Temel Becerilerin İlişkisi

Öğrenme Alanı	Kazanım Kodu	HBÖ Yeterlilikler (Anahtar Yetkinlikler)								Toplam		Temel Beceriler
		1	2	3	4	5	6	7	8	f	Σf	
Birey ve Toplum	SB.7.1.1	-	-	X	-	X	X	-	-	3	11	İletişim, öz denetim, eleştirel düşünme
	SB.7.1.2	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Sosyal katılım, iletişim, iş birliği
	SB.7.1.3	X	-	X	-	-	X	-	X	4		Medya okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama
	SB.7.1.4	-	-	-	-	-	X	-	X	2		İletişim, medya okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı
Kültür ve Miras	SB.7.2.1	X	-	-	-	-	X	-	X	3	13	Politik okuryazarlık, zaman ve kronolojiyi algılama
	SB.7.2.2	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Eleştirel düşünme, araştırma, kanıt kullanma
	SB.7.2.3	X	-	-	-	X	X	-	-	3		Zaman ve kronolojiyi algılama
	SB.7.2.4	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Sosyal katılım, finansal okuryazarlık
	SB.7.2.5	X	-	-	-	-	X	-	X	3		Kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.7.3.1	X	-	X	-	-	X	-	X	4	12	Değişim ve sürekliliği algılama, eleştirel düşünme, kanıt kullanma
	SB.7.3.2	X	-	X	-	-	-	-	-	2		Konum analizi, mekânı algılama, çevre okuryazarlığı
	SB.7.3.3	X	-	X	-	-	X	-	-	3		Kanıt kullanma, araştırma, karar verme
	SB.7.3.4	X	-	X	-	-	X	-	-	3		Hukuk okuryazarlığı, kanıt kullanma
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.7.4.1	-	-	X	X	-	-	-	-	2	8	Değişim ve sürekliliği algılama
	SB.7.4.2	X	-	X	-	-	-	-	-	2		Eleştirel düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama
	SB.7.4.3	-	-	X	-	-	-	-	X	2		Değişim ve sürekliliği algılama, karar verme
	SB.7.4.4	X	-	X	-	-	-	-	-	2		Eleştirel düşünme
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.7.5.1	X	-	-	-	-	X	-	X	3	17	Konum analizi, değişim ve sürekliliği algılama, kanıt kullanma
	SB.7.5.2	X	-	X	X	-	X	-	-	4		Dijital okuryazarlık, sosyal katılım, finansal okuryazarlık
	SB.7.5.3	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Kanıt kullanma, sosyal katılım
	SB.7.5.4	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Zaman ve kronoloji algılama
	SB.7.5.5	-	-	X	-	-	-	X	X	3		Girişimcilik, yenilikçi düşünme
	SB.7.5.6	-	-	X	X	-	-	-	-	2		Dijital okuryazarlık, konum analizi
Etkin Vatandaşlık	SB.7.6.1	X	-	-	-	-	X	-	-	2	10	Zaman ve kronolojiyi algılama
	SB.7.6.2	X	-	-	-	-	X	-	X	3		Politik okuryazarlık
	SB.7.6.3	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Sosyal katılım, konum analizi
	SB.7.6.4	-	-	X	-	-	X	-	X	3		Politik okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı
Küresel Bağlantılar	SB.7.7.1	X	-	-	-	-	-	-	X	2	9	Kanıt kullanma, araştırma
	SB.7.7.2	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Finansal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı
	SB.7.7.3	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, eleştirel düşünme
	SB.7.7.4	-	-	X	-	-	-	X	X	3		Girişimcilik, iş birliği

“1-Anadilde iletişim, 2-Yabancı dillerde iletişim, 3-Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-Dijital yetkinlik, 5-Öğrenmeyi öğrenme, 6-Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-İnisiyatif alma ve girişimcilik, 8-Kültürel farkındalık ve ifade”

7.sınıf öğrenme alanları ve kazanımları incelendiğinde, “*Anadilde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinliklerine sıklıkla yer verildiği görülmektedir. “*Dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik*” yetkinlikleri ise kazanımlarda daha az yer bulmuştur. “*Yabancı dillerde iletişim*” anahtar yetkinliğine ise hiçbir kazanımda yer verilmediği belirlenmiştir. Temel beceriler açısından inceleme

yapıldığında, özellikle “eleştirel düşünme, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım, zaman ve kronolojiyi algılama, girişimcilik” becerilerine daha fazla yer verildiği görülmektedir. Buna karşın, “Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanma” becerisine ise yer verilmediği belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme lisans programında verilen dersler, hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel becerileri ne düzeyde karşılamaktadır?” şeklindedir. Bu bölümde ders içerikleri ile anahtar yetkinlikler karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve eşleştirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programı alan bilgisi zorunlu dersleri, meslek bilgisi seçmeli dersleri, genel kültür seçmeli dersler ve alan eğitimi seçmeli dersler olmak üzere 4 farklı kategoride sunulmaktadır. Tablo 5’te alan bilgisi zorunlu derslerine yönelik sonuçlar bulunmaktadır.

Tablo 5. Alan Bilgisi Zorunlu Dersler ile HBÖ Yeterlilikleri ve Temel Becerilerin İlişkisi

Yarıyıl	Ders Adı	(HBÖ/Anahtar Yetkinlikler)								Toplam		Temel Beceriler
		1	2	3	4	5	6	7	8	f	Σf	
I.Yarıyıl	Eğitime Giriş	-	-	X	-	X	X	-	X	4		Değişim ve sürekliliği algılama
	Eğitim Psikolojisi	-	-	X	-	X	-	-	-	3		Öz denetim, sosyal katılım
	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Zamanı ve kronolojiyi algılama
	Yabancı Dil 1	-	X	-	-	-	-	-	X	2		İletişim, iş birliği
	Türk Dili 1	X	-	-	-	-	-	-	X	2	21	İletişim, iş birliği, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
	Bilişim Teknolojileri	-	-	X	X	-	-	X	-	3		Dijital okuryazarlık, problem çözme
	Sosyal Bilgilerin Temelleri	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Empati, zaman ve kronolojiyi algılama
Genel Fiziki Coğrafya	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Çevre okuryazarlığı, konum analizi	
II.Yarıyıl	Eğitim Sosyolojisi	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Sosyal katılım
	Eğitim Felsefesi	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Öz denetim, empati
	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Zamanı ve kronolojiyi algılama
	Yabancı Dil 2	-	X	-	-	-	-	-	X	2		İletişim, iş birliği
	Türk Dili 2	X	-	-	-	-	-	-	X	2	20	İletişim, iş birliği, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
	Siyaset Bilimi	X	-	-	-	-	X	-	-	2		Politik okuryazarlık
	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Zamanı ve kronolojiyi algılama
Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi	-	-	X	-	-	X	-	X	3		Değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım	
Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Konum analizi, mekânı algılama	
III.Yarıyıl	Türk Eğitim Tarihi	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Zamanı ve kronolojiyi algılama
	Öğretim İlke ve Yöntemleri	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Araştırma, problem çözme
	Sos.Bil. Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Araştırma, problem çözme
	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	-	-	X	-	-	X	-	X	3	14	Harita okuryazarlığı, Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
	İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Zamanı ve kronolojiyi algılama
	Orta Çağ Tarihi	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Zamanı ve kronolojiyi algılama
IV.Yarıyıl	Öğretim Teknolojileri	-	-	-	X	-	X	X	-	3		Dijital okuryazarlık
	Eğitimde Araştırma Yöntemleri	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Araştırma, problem çözme
	Topluma Hizmet Uygulamaları	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Sosyal katılım
	Sosyal Bilgiler Öğretim Programları	-	-	-	-	X	X	-	-	2	18	Hukuk okuryazarlığı, karar verme
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	X	-	-	-	X	-	-	X	3		Dijital okuryazarlık, sosyal katılım
	Vatandaşlık Bilgisi	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Politik okuryazarlık, öz denetim
Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Finansal ve çevre okuryazarlığı	

Tablo 5'in devamı

V. Yarıyıl	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	-	-	-	-	X	X	-	X	3	12	Değişim ve sürekliliği algılama, zaman ve kronolojiyi algılama	
	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	-	-	X	-	X	-	-	-	2			Araştırma, karar verme, problem çözme
	Osmanlı Tarihi 1	-	-	-	-	-	X	-	X	2			Zamanı ve kronolojiyi algılama
	Yeni ve Yakın Çağ Tarihi	-	-	-	-	-	X	-	X	2			Zamanı ve kronolojiyi algılama
	Sosyal Bilgiler Öğretimi 1	-	-	X	-	X	X	-	-	3			Sosyal katılım, çevre okuryazarlığı
VI. Yarıyıl	Eğitimde Ahlak ve Etik	-	-	-	-	X	X	-	-	2	15	Hukuk okuryazarlığı, öz denetim	
	Sınıf Yönetimi	-	-	-	-	X	-	-	-	1			Mekanı algılama, iletişim
	Osmanlı Tarihi 2	-	-	-	-	-	X	-	X	2			Zamanı ve kronolojiyi algılama
	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat	X	X	-	-	X	X	-	X	5			İletişim, empati, zaman ve kronolojiyi algılama
	Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği	-	-	-	-	X	X	-	-	2			Finansal, çevre ve politik okuryazarlık
	Sosyal Bilgiler Öğretimi 2	-	-	X	-	X	X	-	-	3			Sosyal katılım, çevre okuryazarlığı
VII. Yarıyıl	Öğretmenlik Uyg. 1	X	-	-	-	X	X	-	-	3	14	Empati, araştırma, sosyal katılım	
	Okullarda Rehberlik	X	-	-	-	-	X	-	-	2			Empati, iletişim, iş birliği
	Afetler ve Afet Yönetimi	-	-	X	-	X	X	-	-	3			İş birliği, problem çözme
	Sanat ve Müze Eğitimi	-	-	-	-	-	X	-	X	2			Gözlem, yenilikçi düşünme
	Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi	-	-	-	X	-	X	-	-	2			Medya okuryazarlığı, iletişim
	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1	-	-	-	-	-	X	-	X	2			Zamanı ve kronolojiyi algılama
VIII. Yarıyıl	Öğretmenlik Uyg. 2	X	-	-	-	X	X	-	-	3	13	Empati, araştırma, sosyal katılım	
	Özel Eğitim ve Kaynaştırma	X	-	-	-	X	-	-	-	2			İletişim, sosyal katılım, empati
	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2	-	-	-	-	-	X	-	X	2			Zamanı ve kronolojiyi algılama
	İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi	-	-	-	-	X	X	-	-	2			Hukuk okuryazarlığı, politik okuryazarlık
	Karakter ve Değer Eğitimi	X	-	-	-	X	X	-	X	4			Empati, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, değişim ve sürekliliği algılama

"1-Anadilde iletişim, 2-Yabancı dillerde iletişim, 3-Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-Dijital yetkinlik, 5-Öğrenmeyi öğrenme, 6-Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-İnisiyatif alma ve girişimcilik, 8-Kültürel farkındalık ve ifade"

Alan bilgisi zorunlu dersleri incelendiğinde, "Anadilde iletişim, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade" yetkinliklerine öğretmen yetiştirme programlarında sıklıkla yer verildiği görülmektedir. "Yabancı dillerde iletişim, dijital yetkinlik, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik" yetkinlikleri ise alan bilgisi zorunlu derslerinde daha az yer bulmuştur.

Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, "araştırma, karar verme, sosyal katılım, gözlem, yenilikçi düşünme, eleştirel düşünme, hukuk okuryazarlığı, zaman ve kronolojiyi algılama, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, değişim ve sürekliliği algılama, harita okuryazarlığı, dijital okuryazarlık" becerilerine yer verildiği görülmektedir. Tablo 6'da meslek bilgisi seçmeli derslerine yönelik sonuçlar bulunmaktadır.

Tablo 6. Meslek Bilgisi Seçmeli Dersleri ile HBÖ Yeterlilikleri ve Temel Becerilerin İlişkisi

Ders Adı	HBÖ Yeterlilikler (Anahtar Yetkinlikler)								Toplam		Temel Beceriler
	1	2	3	4	5	6	7	8	f	Σf	
Açık ve Uzaktan Öğrenme	-	-	-	X	-	X	-	-	2		Dijital okuryazarlık
Çocuk Psikolojisi	-	-	-	-	X	-	-	-	1		Empati, sosyal katılım, karar verme, iletişim
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Problem çözme, araştırma, karar verme
Eğitim Hukuku	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Hukuk okuryazarlığı
Eğitim Antropolojisi	-	-	X	-	-	X	-	X	3		Değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım
Eğitim Tarihi	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Zaman ve kronolojiyi algılama
Eğitimde Drama	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Araştırma, problem çözme, empati, iletişim
Eğitimde Program Dışı Etkinlikler	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Çevre okuryazarlığı, araştırma, mekânı algılama
Eğitimde Program Geliştirme	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Araştırma, karar verme, gözlem, değişim ve sürekliliği algılama
Eğitimde Proje Hazırlama	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Araştırma, karar verme, gözlem, değişim ve sürekliliği algılama
Eleştirel ve Analitik Düşünme	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Eleştirel düşünme, karar verme, kanıt kullanma
Hastanede Yatan Çocukların Eğitimi	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Hukuk okuryazarlığı
Kapsayıcı Eğitim	-	-	-	-	X	X	-	X	3	55	İletişim, iş birliği, problem çözme, sosyal katılım
Karşılaştırmalı Eğitim	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Eleştirel düşünme, iş birliği, problem çözme, sosyal katılım
Mikro Öğretim	-	-	-	-	X	X	-	X	3		İletişim, iş birliği, problem çözme, sosyal katılım
Müze Eğitimi	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Çevre okuryazarlığı, araştırma, mekânı algılama
Okul Dışı Öğrenme Ortamları	-	-	X	-	X	X	-	-	3		Çevre okuryazarlığı, araştırma, mekânı algılama
Öğrenme Güçlüğü	-	-	-	-	X	X	-	X	3		İletişim, iş birliği, problem çözme, sosyal katılım
Öğretimi Bireyselleştirme ve Uyarlama	-	-	-	-	X	X	-	X	3		Empati, iş birliği, problem çözme, sosyal katılım
Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim	-	-	-	-	-	X	X	-	2		Finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, medya okuryazarlığı
Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme	-	-	-	-	X	X	-	X	3		İş birliği, değişim ve sürekliliği algılama

"1-Anadilde iletişim, 2-Yabancı dillerde iletişim, 3-Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-Dijital yetkinlik, 5-Öğrenmeyi öğrenme, 6-Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-İnisiyatif alma ve girişimcilik, 8-Kültürel farkındalık ve ifade"

Meslek bilgisi seçmeli dersleri incelendiğinde, "Öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade" yetkinliklerine öğretmen yetiştirme programlarında sıklıkla yer verildiği görülmektedir. "Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim" yetkinliklerine yer verilmediği, "matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik" yetkinliklerine ise zaman zaman yer verildiği belirlenmiştir.

Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, "araştırma, empati, sosyal katılım, iletişim, iş birliği, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algılama, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, medya okuryazarlığı" becerilerine yer verildiği görülmektedir. Tablo 7'de genel kültür seçmeli derslerine yönelik sonuçlar bulunmaktadır.

Tablo 7. Genel Kültür Seçmeli Dersleri ile HBÖ Yeterlilikleri ve Temel Becerilerin İlişkisi

Ders Adı	HBÖ Yeterlilikler (Anahtar Yetkinlikler)								Toplam		Temel Beceriler
	1	2	3	4	5	6	7	8	f	Σf	
Bağımlılık ve Mücadele	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Empati, iş birliği, sosyal katılım
Beslenme ve Sağlık	-	-	-	-	X	-	-	-	1		Öz denetim
Bilim Tarihi ve Fesefesi	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Zamanı ve kronolojiyi algılama
Bilim ve Araştırma Etiği	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Hukuk okuryazarlığı, öz denetim
Ekonomi ve Girişimcilik	-	-	-	-	-	-	X	-	1		Finansal okuryazarlık, girişimcilik
Geleneksel Türk El Sanatları	-	-	-	-	-	-	-	X	1		Değişim ve sürekliliği algılama
İnsan Hak. ve Demokrasi Eğitimi	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Hukuk/politik okuryazarlık
İnsan İlişkileri ve İletişim	X	X	-	-	-	X	-	X	4		İletişim, iş birliği
Kariyer Planlama ve Geliştirme	-	-	-	-	X	-	X	-	2	36	Girişimcilik, yenilikçi düşünme
Kültür ve Dil	X	X	-	-	-	-	-	X	3		İletişim
Medya Okuryazarlığı	-	-	-	X	-	X	-	-	2		Medya okuryazarlığı, iletişim
Mesleki İngilizce	-	X	-	-	-	-	-	X	2		İletişim, iş birliği, girişimcilik
Sanat ve Estetik	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Gözlem, yenilikçi düşünme
Türk Halk Oyunları	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Zaman ve kronolojiyi algılama
Türk İşaret Dili	X	-	-	-	-	-	-	X	2		İletişim, iş birliği, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
Türk Kültür Coğrafyası	-	-	-	-	-	-	-	X	1		İletişim, konum analizi
Türk Musikisi	X	-	-	-	X	-	-	X	3		İletişim, sosyal katılım
Türk Sanatı Tarihi	-	-	-	-	-	X	-	X	2		Gözlem, yenilikçi düşünme

"1-Anadilde iletişim, 2-Yabancı dillerde iletişim, 3-Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-Dijital yetkinlik, 5-Öğrenmeyi öğrenme, 6-Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-İnisiyatif alma ve girişimcilik, 8-Kültürel farkındalık ve ifade"

Genel kültür seçmeli derslerinde, "Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade" yetkinliklerine yoğun olarak yer verildiği görülmektedir. "Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, öğrenmeyi öğrenme, dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik" yetkinlikleri ise daha az yer bulmuştur. "Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler" ise hiçbir ders kapsamında yer almamaktadır. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, *empati, iş birliği, sosyal katılım, iletişim ve yenilikçi düşünmenin*" daha çok yer aldığı görülmektedir.

Tablo 8. Alan Eğitimi Seçmeli Dersleri ile HBÖ Yeterlilikleri ve Temel Becerilerin İlişkisi

Ders Adı	HBÖ Yeterlilikler (Anahtar Yetkinlikler)								Toplam		Temel Beceriler
	1	2	3	4	5	6	7	8	f	Σf	
Çevre Eğitimi	-	-	-	-	X	X	-	-	2		Çevre okuryazarlığı
Günümüz Dünya Sorunları	-	-	-	-	-	X	-	-	1		Konum analizi, problem çözme
Harita Bilgisi ve Uygulamaları	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Harita okuryazarlığı
Küreselleşme ve Toplum	-	-	-	-	-	X	-	-	1		Politik okuryazarlık, iletişim
Sınıf İçi Öğrenmelerin Değerlendirilmesi	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Karar verme, problem çözme
Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Karar verme, araştırma
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel-Çocuk Oyunları	-	-	-	-	X	X	-	-	2	25	İletişim, iş birliği ve sosyal katılım
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Araştırma, problem çözme, empati, iletişim
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı	-	-	X	-	X	-	-	-	2		Araştırma, yenilikçi düşünme, problem çözme
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih	X	X	X	-	-	-	-	-	3		Kanıt kullanma, araştırma
Sosyal Bilgilerde Bilişim Teknolojileri	-	-	-	X	X	X	-	-	3		Dijital okuryazarlık
Türk Hukuk Sistemi	-	-	-	-	-	X	-	-	1		Hukuk okuryazarlığı
Türkiye'nin Ekonomik Yapısı	-	-	X	-	-	X	-	-	2		Finansal okuryazarlık

"1-Anadilde iletişim, 2-Yabancı dillerde iletişim, 3-Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4-Dijital yetkinlik, 5-Öğrenmeyi öğrenme, 6-Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7-İnisiyatif alma ve girişimcilik, 8-Kültürel farkındalık ve ifade"

Alan eğitimi seçmeli dersleri incelendiğinde, “*Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*” yetkinliklere sıklıkla yer verildiği görülmektedir. “*Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim ve dijital yetkinlik*” ise daha az yer bulmuştur. “*İnisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinlikleri ise hiçbir ders kapsamında yer almamaktadır. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, “*çevre okuryazarlığı, politik okuryazarlık, iletişim, iş birliği, karar verme, araştırma, problem çözme, dijital okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı, kanıt kullanma ve finansal okuryazarlık*” becerilerinin öne çıktığı görülmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile öğretmen yetiştirme lisans programının hayat boyu öğrenme yeterlilikleri ve temel beceriler açısından karşılaştırmalı olarak incelendiği bu çalışmada, ilk olarak öğretim programı ve kazanımlar incelenmiştir. 4.sınıf öğrenme alanları ve kazanımları HBÖ yeterlilikleri açısından incelendiğinde, “*Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*” yetkinliklerine sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler eğitiminde bireylerin kendi kendine yetebilmesi ve sorumluluk bilinci gelişmiş sosyal kişiler olması gerektiği vurgulanmaktadır (Abdalina vd., 2022). Bu açıdan bakıldığında söz konusu yetkinliklere geniş bir şekilde yer verilmesi yerinde bir uygulama olarak ifade edilebilir. “*Anadilde iletişim, dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinlikleri ise daha az yer bulmuştur. “*Yabancı dillerde iletişim*” anahtar yetkinliğinin ise hiçbir kazanımda bulunmadığı belirlenmiştir. Jarvis (2007) yapmış olduğu araştırmada, HBÖ yeterliliklerine sosyolojik bir bakış açısı getirmiş ve yeni insanlar keşfetmenin öğrenme sürecinde önemli bir adım olduğunu ifade etmiştir. Buna göre, “*yabancı dillerde iletişim*” yetkinliğine daha çok önem verilmesi gerektiği ifade edilebilir. 21. yüzyılda özellikle iletişim imkânlarının gelişmiş olması ve dijital teknoloji düşünüldüğünde bu alanlara daha fazla yer verilmesi gerektiği söylenebilir. Asgari vd. (2019) yapmış oldukları çalışmada dijital yetkinlik ve girişimciliğin 21. yüzyılda en çok aranan beceriler olduğunu ifade etmişlerdir. Epçaçan (2013) çalışmasında ilkökul 4.sınıf Türkçe ders kitaplarında HBÖ yeterliliklerine oldukça geniş bir şekilde yer verildiğini ifade etmiştir. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, 4.sınıf öğrenme alanlarında “*Karar verme, öz denetim, zaman ve kronolojiyi algılama, empati, iş birliği, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algılama, hukuk okuryazarlığı*” gibi birçok farklı beceriye yer verildiği ve geniş bir beceri yelpazesi olduğu görülmektedir. MEB (2018, s.9) tarafından belirtilen ve sosyal bilgiler dersi kapsamında kazandırılması hedeflenen bazı becerilerin ise yeterince yer bulamadığı görülmektedir. “*Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, medya okuryazarlığı, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme*” bu becerilerden bazılarıdır.

5.sınıf öğrenme alanları ve kazanımları HBÖ yeterlilikleri açısından incelendiğinde, “*Anadilde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*” 4.sınıf öğrenme alanlarında olduğu gibi yoğun olarak yer verildiği görülmektedir. “*İnisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinlikleri ise kazanımlarda daha az yer bulmuştur. “*Dijital yetkinlik*” yalnızca bir kazanımda yer bulurken “*Yabancı dillerde iletişim*” anahtar yetkinliğine ise hiçbir kazanımda yer verilmediği görülmektedir. Pala (2020) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersine yönelik olarak ilköğretim 5.sınıf ders programı incelenmiş ve “*yabancı dillerde iletişim*” yetkinliği ile ilişkili bir kazanım olmadığı belirlenmiştir. Bu durum araştırma sonucunun alan yazın tarafından desteklendiği göstermektedir. Ayrıca European Commission (2007) tarafından

sıklıkla HBÖ yeterlilikleri vurgulanmaktadır. Dijital uygulamalar sayesinde küreselleşmenin de etkisiyle artık insanlar her yerde ve her koşulda iletişim kurabilmektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında “yabancı dillerde iletişim” büyük önem kazanmaktadır. Sosyal bilgiler eğitimi gerek yapısı gerekse de doğası gereği “*matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinliklere*” yoğun bir şekilde yer verilen bir alandır. Eleştirel, yenilikçi ve analitik düşünebilme becerilerini kapsayan bu yetkinlik alan yazında birçok defa vurgulanmıştır (Eurydice, 2005). Doğal olarak sosyal bilgiler dersi öğretim programında sıklıkla yer verilmesi olağan bir durumdur. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, özellikle “*hukuk okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği, araştırma ve finansal okuryazarlık*” becerilerine daha fazla yer verildiği görülmektedir. Buna karşın, “*Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanma, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama*” becerilerine ise yer verilmediği belirlenmiştir.

6.sınıf öğrenme alanları ve kazanımları HBÖ yeterlilikleri açısından incelendiğinde, “*Matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*” yetkinliklerine yoğun bir şekilde yer verildiği görülmektedir. “*Öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinlikleri ise kazanımlarda daha az yer bulmuştur. “*Dijital yetkinlik*” yalnızca iki kazanımda yer bulurken “*Yabancı dillerde iletişim*” anahtar yetkinliğine ise hiçbir kazanımda yer verilmediği görülmektedir. Yetkinlikler içerisinde “*sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*” büyük ölçüde yer bulmuştur. Bu yetkinliğin önemli olmasının bazı nedenleri bulunmaktadır. Bilhassa sosyal bilgiler eğitiminin birey, çevre ve toplum üçgeninde uyum sağlamaya yardımcı olması, girişimcilik ve yenilikçi düşünmeyi desteklemesi bu yetkinliğe daha çok yer verilmesini açıklamaktadır (Pala & Başbüyük, 2019). Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, özellikle “*konum analizi, finansal okuryazarlık, eleştirel düşünme, politik okuryazarlık ve sosyal katılım*” becerilerine daha fazla yer verildiği ve beceri kullanım durumlarının uygun bir şekilde kazanımlara dağıtıldığı görülmektedir. Ayrıca “*Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanma, medya okuryazarlığı*” becerilerine ise yer verilmediği belirlenmiştir.

7.sınıf öğrenme alanları ve kazanımları HBÖ yeterlilikleri açısından incelendiğinde, “*Anadilde iletişim, matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinliklerine sıklıkla yer verildiği görülmektedir. “*Dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme inisiyatif alma ve girişimcilik*” yetkinlikleri ise kazanımlarda daha az yer bulmuştur. “*Yabancı dillerde iletişim*” anahtar yetkinliğine ise hiçbir kazanımda yer verilmediği belirlenmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında girişimcilik, alternatif düşünme ve yenilikçi düşünme becerileri ön plana çıkmış ve temel beceriler arasındaki yerini almıştır. Bu beceriler aynı zamanda 21. yüzyılda sahip olunması gereken beceriler olarak da bilinmektedir. Alan yazında bu becerilere daha çok yer verilmesi gerektiğini belirten birçok çalışma mevcuttur (Bolton & Reddy, 2015; Cedefop, 2016). Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, özellikle “*eleştirel düşünme, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algulama, sosyal katılım, zaman ve kronolojiyi algulama, girişimcilik*” becerilerine daha fazla yer verildiği görülmektedir. Buna karşın, “*Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanma*” becerisine ise yer verilmediği belirlenmiştir.

Araştırma sonuçları ikinci olarak sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programları dikkate alınarak incelenmiştir. Buna göre HBÖ yeterlilikleri alan bilgisi zorunlu dersleri açısından incelendiğinde, “*Anadilde iletişim, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinliklerine öğretmen yetiştirme programlarında sıklıkla yer verildiği görülmektedir. “*Yabancı dillerde iletişim, dijital yetkinlik, matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, inisiyatif*

alma ve girişimcilik” yetkinlikleri ise alan bilgisi zorunlu derslerinde daha az yer bulmuştur. Yıldırım (2015) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin HBÖ yeterliliklerinin “*öğrenmeyi öğrenme, dijital yetkinlik*” konusunda kıdeme bağlı olarak değişim gösterdiğini ifade etmiştir. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, “*araştırma, karar verme, sosyal katılım, gözlem, yenilikçi düşünme, eleştirel düşünme, hukuk okuryazarlığı, zaman ve kronolojiyi algılama, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, değişim ve sürekliliği algılama, harita okuryazarlığı, dijital okuryazarlık*” becerilerine yer verildiği görülmektedir. Bu durum kazandırılmak istenilen temel becerilerin büyük bir çoğunluğunun dikkate alındığını ve programa uygun şekilde dâhil edildiğini göstermektedir.

HBÖ yeterlilikleri meslek bilgisi seçmeli dersleri açısından incelendiğinde, “*Öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinliklerine öğretmen yetiştirme programlarında sıklıkla yer verildiği görülmektedir. “*Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim*” yetkinliklerine yer verilmediği, “*matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik*” yetkinliklerine ise zaman zaman yer verildiği belirlenmiştir. Gencil (2013), öğretmen adaylarının “*ana dilde iletişim*” yeterliliği açısından kendilerini yeterli düzeyde gördüklerini belirtmiştir. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, “*araştırma, empati, sosyal katılım, iletişim, iş birliği, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algılama, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, medya okuryazarlığı*” becerilerine yer verildiği görülmektedir. Hanemann ve Robinson (2022) yapmış oldukları çalışmada, bireylerin okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini ve bu becerilerin hayat boyu öğrenme sürecinde büyük öneme sahip olduğunu vurgulamışlardır.

HBÖ yeterlilikleri genel kültür seçmeli dersleri açısından incelendiğinde, “*Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinliklerine yoğun olarak yer verildiği görülmektedir. “*Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, öğrenmeyi öğrenme, dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik*” yetkinlikleri ise daha az yer bulmuştur. Bu durum kazandırılmak istenilen HBÖ yeterliliklerinin büyük bir çoğunluğunun dikkate alındığını ve programa uygun şekilde dâhil edildiğini göstermektedir. “*Matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler*” ise hiçbir ders kapsamında yer bulamamıştır. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, *empati, iş birliği, sosyal katılım, iletişim ve yenilikçi düşünmenin*” öne çıktığı görülmektedir.

HBÖ yeterlilikleri alan eğitimi seçmeli dersleri açısından incelendiğinde, “*Matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*” yetkinliklerine sıklıkla yer verildiği görülmektedir. “*Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim ve dijital yetkinlik*” ise daha az yer bulmuştur. “*İnisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade*” yetkinlikleri ise hiçbir ders kapsamında yer bulamamıştır. Zhang vd. (2022) kültürel farkındalığın ve girişimci olmanın topluma uyum sağlama sürecinde gerekli olduğunu ve bu becerilerin geliştirilmesi için öğretim programlarında daha çok yerilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Temel beceriler açısından inceleme yapıldığında, “*çevre okuryazarlığı, politik okuryazarlık, iletişim, iş birliği, karar verme, araştırma, problem çözme, dijital okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı, kanıt kullanma ve finansal okuryazarlık*” becerilerinin öne çıktığı görülmektedir.

Sonuç olarak; Sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programları ile öğretmenliğe hazırlanan öğretmen adaylarının HBÖ yeterlilikleri ve temel beceriler konusunda uygun düzeyde bir program ile hazırlandıkları, kazanılması hedeflenen becerilerin genel olarak sosyal bilgiler dersi öğretim programının ihtiyaçlarını

karşılıdığı ve öğretmen yetiştirme programları ile sosyal bilgiler dersi öğretim programı becerilerinin birbirini tamamladığı görülmektedir. Temel beceriler noktasında her iki programda da benzer ihtiyaçların bulunduğu (bazı yetkinliklere/becerilere çok yer verilmesi, bazılarında ise az yer verilmesi) ve her iki program hazırlanırken eş güdümlü bir çalışma yapılmasının süreci daha sağlıklı bir hale getireceği ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda şu önerilere yer verilebilir:

1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında “*anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim ve dijital yetkinlik*” yeterliliklerine daha çok yer verilmesi ve bu yeterliliklere uygun olarak kazanımlar hazırlanması önerilmektedir.
2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında temel becerilere büyük oranda yer verilmesine rağmen “*medya okuryazarlığı, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama*” gibi becerilere daha çok yer verilmesi gerekmektedir.
3. Sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programlarında da sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan benzer sonuçlar yer almaktadır. Bu noktada “*anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim ve dijital yetkinlik*” yeterliliklerine daha çok yer verilmesi tavsiye edilmektedir.

5. KAYNAKÇA

- Abdalina, L., Bulatova, E., Gosteva, S., Kunakovskaya, L., & Frolova, O. (2022). Professional development of teachers in the context of the lifelong learning model: The role of modern technologies. *World Journal on Educational Technology*, 14(1), 117-134. <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i1.6643>
- Akçay, P. (2021). Yaşam boyu öğrenme merkezi öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilim ve yeterlikleri (İSMEK Örneği). *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 246-266. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.828696>
- Aksoy, M. (2013). Kavram olarak hayat boyu öğrenme ve hayat boyu öğrenmenin Avrupa Birliği Serüveni. *Bilig*, 64, 23-48.
- Aleksic, A., Nestic, S., Huber, M., & Ljepava, N. (2022). The assessment of the key competences for lifelong learning—The fuzzy model approach for sustainable education. *Sustainability*, 14, 2686, 1-15. <https://doi.org/10.3390/su14052686>
- Arslan, A. (2022). Üniversite öğrencilerinin başarı yönelimlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerine etkisi: Yapısal eşitlik modeli çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51(1), 106-147. <https://doi.org/10.14812/cufej.936014>
- Asgari, A., Fard, H.S., & Tirgoon, F. (2019). The role of quality in higher education and lifelong learning in entrepreneurship competencies of undergraduate students. *Pedagogika/Pedagogy*, 135(3), 240-256. <https://doi.org/10.15823/p.2019.135.13>
- Ayçiçek, B., & Yanpar Yelken, T. (2016). Eğitim fakültelerindeki öğretim elemanlarının hayat boyu öğrenme yeterlikleri ile hayat çapında öğrenme alışkanlıklarının incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 872-884. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.282387>
- Aykaç, M., Köğçe, D., & Aslandağ, B. (2021). Öğretmen adaylarının matematik okuryazarlıkları ile hayat boyu öğrenme yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(2), 510-532. <https://doi.org/10.30703/cije.736860>
- Ayra, M., & Kösterelioğlu, İ. (2015). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin mesleki öz yeterlik algıları ile ilişkisi. *Education Sciences*, 1C0630, 10(1), 17-28. <http://doi.org/10.12739/NWSA.2015.10.1.1C0630>
- Babanlı, N., & Akçay, R. C. (2018). Yetişkin eğitimindeki kursiyerlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 87-104. <https://doi.org/10.29129/inujse.411354>

- Badak, E. F., & Şenel, M. (2022). The relationship between learner autonomy attitudes and lifelong learning tendencies of prospective English language teachers. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, GEFAD-YABDİLSEM*, 339-362.
- Bilasa, P., & Taşpınar, M. (2017). Hayat boyu öğrenme kapsamında anahtar yeterliliklerin belirlenmesi: Türkiye için durum analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 215, 129-144.
- Bolton, H., & Reddy, J. (2015). *Using cultural historical activity theory (CHAT) to assess the impact of the national qualifications framework (NQF) on education and training in South Africa*. Institute for Adult Learning. <http://www.rw12015.com/papers/Paper099.pdf>
- Budak, Y. (2009). Yaşamboyu öğrenme ve ilköğretim programlarının hedeflemesi gereken insan tipi. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 693-708.
- Burai, R., & Bušljeta Kardum, R. (2022). An analysis of learning outcomes achieved through pedagogical competencies acquisition programme in the Republic of Croatia. *International Journal of Instruction*, 15(2), 641-658. <https://doi.org/10.29333/iji.2022.15235a>
- Cedefop (2016). *Application of learning outcomes approaches across Europe: A comparative study*. Luxembourg: Publication Office. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3074>
- Çark, Ö. (2021). Dijital dönüşüm çağının kariyer yolculuğunda hayat boyu öğrenme yeterlikleri. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(3), 1683-1704. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.21.08.1620>
- Demir, O., Aktı Aslan, S., & Demir, M. (2022). Examining the relationship between teachers' lifelong learning tendencies and digital literacy levels. *Journal of Educational Technology & Online Learning*, 5(2), 379-392. <https://doi.org/10.31681/jetol.1034697>
- Doğan, S., & Kavtelek, C. (2015a). Hayat boyu öğrenme kurum yöneticilerinin hayat boyu öğrenme kavramına ilişkin görüşleri: Hayat boyu öğrenme için bir metafor analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3), 292-303. <https://doi.org/10.5961/jhes.2015.131>
- Doğan, S., & Kavtelek, C. (2015b). Hayat Boyu Öğrenme Ölçeği (HBÖÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 205-222.
- Doğan, S., & Çalışkan Toyoğlu, A. (2019a). Okullarda hayat boyu öğrenme yeterlilikleri: Bir durum çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1325-1348. <https://doi.org/10.17755/esosder.515618>
- Doğan, S., & Çalışkan Toyoğlu, A. (2019b). Okullarda hayat boyu öğrenme kültürü ölçeği (OHBOKO): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(28), 1-18. <https://doi.org/10.29329/mjer.2019.202.1>
- Duymuş, Y., & Sulak, S. (2018). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri üzerinde lisans eğitimi, cinsiyet ve bölümün etkisi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(2), 58-74. <https://doi.org/10.29250/sead.427723>
- Epçaçan, C. (2013). An example study about level of handling lifelong learning skills in textbooks. *Adiyaman University Journal of Social Sciences, Special Issue on Teaching Turkish Education*, 6(11), 353-379.
- Erdener, M. A., & Gül, Ö. (2017). İlkokul öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 11(2), 545-563.
- European Commission (2007). *Key competences for lifelong learning European reference framework*. https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/youth_in_action_keycomp_en.pdf
- Eurydice. (2005). *Focus on the structure of higher education in Europe (2004/05): National trends in the Bologna Process*. Unité d'Eurydice/European Commission. Directorate-General for Education and Culture.
- Evin Gencil, İ. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine yönelik algıları. *Eğitim ve Bilim*, 38(170), 237-252.

- Garzón Artacho, E., Martínez, T.S., Ortega Martín, J.L., Marín Marín, J.A., & García, G.G. (2020). Teacher training in lifelong learning-the importance of digital competence in the encouragement of teaching innovation. *Sustainability*, 12, 2852, 1-13. <https://doi.org/10.3390/su12072852>
- Garzón Artacho, E., Martínez, T.S., Romero-Rodríguez, J.M., & García, G.G. (2021). Teachers' perceptions of digital competence at the lifelong learning stage. *Heliyon*, e07513, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07513>
- Gencel, İ. E. (2013). Prospective teachers' perceptions towards lifelong learning competencies. *Education and Science*, 38(170), 237- 252.
- Gökyer, N., & Türkoğlu, İ. (2018). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 125-136.
- Gül, Ş., & Sözbilir, M. (2015). Fen ve matematik eğitimi alanında gerçekleştirilen ölçek geliştirme araştırmalarına yönelik tematik içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 82-102. <https://doi.org/10.15390/EB.2015.4070>
- Güleç, İ., Çelik, S., & Demirhan, B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 34-48.
- Hanemann, U., & Robinson, C. (2022). Rethinking literacy from a lifelong learning perspective in the context of the Sustainable Development Goals and the International Conference on Adult Education. *International Review of Education*, 68, 233-258. <https://doi.org/10.1007/s11159-022-09949-7>
- Hoşgörür, V. (2016). Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Education Sciences*, 1C0657, 11(3), 114-125. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2016.11.3.1C0657>
- Jarvis, P. (2007). *Globalisation, lifelong learning and the learning society: Sociological perspectives*. https://moodle.fct.unl.pt/pluginfile.php/32501/mod_glossary/attachment/10561/CapitulosLLL
- Kabataş, S., & Karaoğlu Yılmaz, F.G. (2018). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme tutumlarının eğitim teknolojileri standartlarına yönelik öz-yeterlikleri açısından değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 588-606. <https://doi.org/10.14686/buefad.405661>
- Kalemkuş, J. (2021). Investigation of science curriculum learning outcomes in terms of 21st century skills. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 63-87. <https://doi.org/10.18039/ajesi.800552>
- Kan, A.Ü., & Murat, A. (2020). Examining the self-efficacy of teacher candidates' lifelong learning key competences and Educational technology standards. *Education and Information Technologies*, 25, 707-724. <https://doi.org/10.1007/s10639-019-10072-8>
- Karakuş, C. (2013). Meslek yüksek okulu öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 26-35.
- Kazu, İ.Y., & Erten, P. (2016). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri. *İlköğretim Online*, 15(3), 838-854. <https://doi.org/10.17051/io.2016.07530>
- Kılıç, M. Y., & Kılıç, M. E. (2022). A study on determining the relationship between teachers' lifelong learning tendencies and their attitudes towards using technology in education. *Malaysian Online Journal of Educational Technology*, 10(2), 50-65. <https://doi.org/10.52380/mojet.2022.10.2.278>
- Kozikoğlu, İ. (2014). Üniversite ve meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme yeterliklerinin incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 3(3), 29-43.
- Küpana, M.N., & Sazak, N., (2019). Konservatuvar öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri ve müzikal algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Fine Arts*, 14(2), 122-135. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2019.14.2.D0231>
- Malykhin, O., Aristova, N., & Aliexsieieva, S. (2022). Boosting lifelong learning for general secondary schoolteachers: Digital competence development amid blended learning. *Proceedings of the International Scientific Conference*, Vol.I, May 27th, 819-827. <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6859>

- Mayuga, G.P. (2022). Equipping junior high school students with lifelong learning skills in technology and livelihood education. *International Journal of Research in Engineering, Science and Management*, 5(1), 24-37.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2014). *Türkiye hayat boyu öğrenme strateji belgesi ve eylem planı (2014-2018)*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7.sınıflar)*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK). (2021). *Avrupa yeterlilikler çerçevesi*. <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/avrupa-yeterlilikler-cercevesi>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed). SAGE Publications.
- Nan Cenka, B. A., Santoso, H.B., & Junus, K. (2022). Personal learning environment toward lifelong learning: An ontology-driven conceptual model. *Interactive Learning Environments*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/10494820.2022.2039947>
- Nissilä, S., Karjalainen, A., & Koukkari, M. (2022). It is the shared aims, trust and compassion that allow people to prosper: Teacher educators' lifelong learning in competence-based education. *European Journal of Educational Research*, 11(2), 965-980. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.11.2.965>
- Özçiftçi, M., & Çakır, R. (2015). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve eğitim teknolojisi standartları özyeterliliklerinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 5(1), 1-19.
- Özgür, H. (2016). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterlikleri ve bilgi okuryazarlığı öz-yeterlilikleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 22-38. <https://doi.org/10.17860/efd.08241>
- Pala, Ş. M. (2020). The relationship between the gains in the fifth grade social studies lesson curriculum and the key competences. *Gümüşhane University Journal of Social Sciences Institute*, 11(Ek), 298-308.
- Pala, Ş., & Başbüyük, A. (2019). The effect of mathematics skills on map, graphic and table reading skills in social studies courses. *International Journal of New Approaches in Social Studies (IJONASS)*, 3(1), 41-56.
- Poyraz, H., & Titrek, O. (2013). Türkiye’de hayat boyu öğrenmenin geliştirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-17.
- Sıvacı, S.Y., & Çöplü, F. (2020). Üniversite öğrencilerinin akademik öz-yeterlilikleri, akademik motivasyonları ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki ilişki. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 667-700. <https://doi.org/10.29299/kefad.2020.21.01.018>
- Şahin, Ç., & Arcagök, S. (2014). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(16), 394-417.
- Şahin, M., Akbaşlı, S., & Yanpar Yelken, T. (2010). Key competences for lifelong learning: The case of prospective teachers. *Educational Research and Review*, 5(10), 545-556.
- Şen, N., & Yıldız Durak, H. (2022). Examining the relationships between english teachers' lifelong learning tendencies with professional competencies and technology integrating self-efficacy. *Education and Information Technologies*, 27, 5953-5988. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10867-8>
- Terzioğlu Barış, E. (2013). Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde hayat boyu öğrenmede yetişkin eğitimcisi yeterlilikleri. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 38, 149-165. <https://doi.org/10.15285/EBD.2013385572>
- Uçar, M.Y., & Uysal, S. (2019). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimi, yeterlilik algısı ve sürekli kaygı durumları arasında ilişki. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 72-82.

- Yalkın, B., & Işık, A.D. (2019). Fen bilimleri dersi öğretim programındaki kazanımların yaşam boyu öğrenme yetkinlikleri açısından incelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(2), 167-188. <https://doi.org/10.29250/sead.549235>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Z. (2015). *Sınıf öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmeye yönelik yeterlik alguları ve görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız Durak, H., & Şahin, Z. (2018). Kodlama eğitiminin öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliliklerinin geliştirmesine katkısının incelenmesi. *Ege Eğitim Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 55- 67.
- Yıldız Durak, H., & Durak, A. (2020). Öğretim teknolojisi ve hayat boyu öğrenme: Hayat boyu öğrenme bağlamında teknoloji kullanımını ele alan tezlerde ortaya çıkan eğilimler, fırsatlar ve zorluklar. *Instructional Technology and Lifelong Learning*, 1(1), 88-106.
- Yıldız Durak, H., & Tekin, S. (2020). Öğretmenlerin hayat boyu öğrenme yeterliliklerinin kişisel ve mesleki değişkenlere göre incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 221-235. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.52925-547041>
- Yılmaz, A. (2021). Eğitim fakülteleri bağlamında yükseköğretimde kalite güvence sistemi, akreditasyon ve kalite standartları. S. Kaymakçı (Ed.). *Kastamonu Eğitim Araştırmaları Yıllığı (2021) içinde*, 173-188. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılmaz, A., & Yanarateş, E. (2020). Öğretmen adaylarının “su kirliliği” kavramına yönelik metaforik algılarının veri çeşitlemesi yoluyla belirlenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1500-1528. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.722554>
- Yılmaz, A., & Salman, M. (2022). Fen bilimleri dersi öğretim programının Avrupa yeterlilikler ve Türkiye yeterlilikler çerçevesi açısından incelenmesi. *HAYEF: Journal of Education*, 19(1), 30-43. <https://doi.org/10.5152/hayef.2021.21033>
- Yılmaz, M. (2016). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 253-262.
- Zhang, W., Chin, T., Li, F., Lin, C-L., Shan, Y-N., & Ventimiglia, F. (2022). The impact of career competence on career sustainability among Chinese expatriate managers amid digital transformation in Vietnam: The role of lifelong learning. *Frontiers in Psychology*, 13, 791636, 1-8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.791636>